

מְשַׁלְכֹת בְּשׁוֹק, וְלֹא יִהְיוּ יְכוּלִים לְהַצִּיל אוֹתוֹ. וְעַל זֶה פְּתוּב, (במדבר לג) וּבִאֲלֵהֶם עֲשֵׂה ה' שְׁפָטִים. דֵּינִים רַבִּים. יְעוֹד נֹאמֵר, וּמְקַלְכֶם בְּיַדְכֶם, וְלֹא חָרַב וְרִמַח וּשְׁאֵר כְּלֵי מִלְחָמָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כִּכּוּר פְּרוּשׁוֹהוּ שֶׁהַמְצָרִים עוֹבְדִים לְמִזְל טְלָה, וּמִשׁוּם כֶּף עוֹבְדִים לְשָׁה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אִם כֵּן, יַעֲבֹדוּ טְלָה וְלֹא שָׁה. אָמַר לוֹ, הַכֹּל עוֹבְדִים, אֲלֵא שְׁמִזְל טְלָה יוֹרֵד וְעוֹלָה בְּטְלָה וְשָׁה, וּמִשׁוּם זֶה עוֹבְדִים לְכֻלָּם. אָמַר לוֹ, כֶּף שְׁמַעְתִּי, שֶׁכֹּל בְּהֵמָה גְדוֹלָה (שֶׁל צִיָּו), יִרְאֶה שְׁלֵהֶם הִיָּתָה, וְעַל זֶה הִרְגַּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל בְּכוֹר בְּהֵמָה. וְהָרִי נִתְבָּאֵר שְׂאֵלוֹ הֵן מִדְּרָגוֹת שְׁלֵמַעְלָה שְׁנוֹקְרָאוֹת כֶּף.

אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, פְּתוּב (שְׁמוֹת יב) כָּל מִחְמָצַת לֹא תֹאכְלוּ, וְכֹתוּב (שִׁם יג) לֹא יֹאכַל חֶמֶץ. אֲלֵא זֶה זָכַר, וְזוֹ נִקְבָּה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲלֵעָזָר בְּנֵי יֹאכֵל. מִדּוּעַ לֹא כֹתוּב לֹא תֹאכְלוּ? אֲלֵא נִקְבָּה שֶׁהִיא נוֹטָה מִדְּרָפָה - וְדַאי בְּאַזְהָרָה. זָכַר שֶׁהוּא אֲחוּז בְּחוּט שֶׁל טְהוּרָה יוֹתֵר - בְּבִקְשָׁה. וְעַל זֶה פְּתוּב לֹא יֹאכֵל, לֹא תֹאכְלוּ.

אָמַר לוֹ, אָבָא, וְהָרִי פְּתוּב (דְּבָרִים טו) לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ. אָמַר לוֹ, הִרְבָּה תְּבוֹת יְתוּרוֹת לְכַבּוּדוֹ שֶׁל הַקְּרָבָן. אֲבָל בְּתַחֲלָה בִּקְשָׁה - לֹא יֹאכֵל, אֲבָל לְבִסּוּף בְּאַזְהָרָה - לֹא תֹאכְלוּ, שֶׁהוּא קִשָּׁה מְשֻׁנֵּיהֶם. מִחְמָצַת, מַה טַּעְמָה? מִשׁוּם שְׁרִיחַ שֶׁל מוֹת יֵשׁ שִׁם. חֶמֶץ - זָכַר, מִחְמָצַת - נִקְבָּה. (מְשַׁלֵּי ה) רַגְלֵיהָ יִרְדוּת מוֹת, בְּרֹאשׁ וּבִסּוּף הַתְּבָה תִּמְצָא אוֹתָהּ. וּמִשׁוּם זֶה מִי שְׂאוּכַל חֶמֶץ בְּפִסַּח הוּא מְקַדֵּם לְעֲצָמוֹ הַמּוֹת, וְשִׁדְעָה שֶׁהוּא מֵת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכֹּתוּב (שְׁמוֹת יב) וְנִכְרַתְהָ הַנֶּפֶשׁ הַזֵּאת.

אֲלֵא, נִיּוּקְבָא דַאיֵהי אֶסְטִיאת אַרְחָהּ, בְּאַזְהָרָה וְדַאי, דְּכַר דַאיֵהוּ אֶחִיד בְּחוּטָא דְדַכְיוֹ וְתִיר, בְּבִקְשָׁה. וְעַל דַאי כְּתִיב, לֹא יֹאכֵל, לֹא תֹאכְלוּ.

אָמַר לִיֵה אָבָא, וְהָא כְּתִיב (דְּבָרִים טו) לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ. אָמַר לִיֵה, אֶסְגִי תְבִין יְתִירִין לִיקְרָא לְקִרְבָּנָא. אֲבָל בְּקִדְמִיתָא בְּבִקְשָׁה לֹא יֹאכֵל. אֲבָל לְבַתֵּר בְּאַזְהָרָה, לֹא תֹאכְלוּ, דֵּהוּא קִשְׁיָא מִתְּרוּוִיֵיהוּ. מִחְמָצַת מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּרִיחָא דְמוֹתָא אִיתַּ תְּמָן. חֶמֶץ, דְּכַר. מִחְמָצַת, נִיּוּקְבָא. (מְשַׁלֵּי ה) רַגְלֵיהָ יִרְדוּת מוֹת, בְּרִישָׁא וְסִיפָא דְתִיבָה, תִּשְׁפַח לָהּ. וּבְגִין דַאי מָאן דַאיֵכִיל חֶמֶץ בְּפִסַּח, אִיֵהוּ אֶקְדִימַת לִיֵה מוֹתָא, וְלִיְנַדַע דְמִית הוּא בְּעֲלָמָא דִין, וּבְעֲלָמָא דַאֲתִי, פְּתִיב (שְׁמוֹת יב) וְנִכְרַתְהָ הַנֶּפֶשׁ הַזֵּאת.

אַרְחָה קְלָנָא וּבְזִיוֹן. וְתוֹ, עֲצָם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ, אֲלֵא דִיחְמוּן גְּרַמוּי רְמָאן בְּשׁוֹקָא, וְלֹא יִכְלוּן לְשַׁבָּא לִיֵה. וְעַל דַאי כְּתִיב, (במדבר לג) וּבִאֲלֵהֶם עֲשֵׂה ה' שְׁפָטִים. דֵּינִין סְגִיֵאִין. תּוֹ וּמְקַלְכֶם בְּיַדְכֶם, וְלֹא חָרַבָא וְרוּמְחָא וּשְׁאֵר מַאֲנֵי קִרְבָּא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הָא אוּקְמוּהָ, דְמַצְרָאֵי פְּלַחֵי לְמִזְל טְלָה, וּבְגִין כֶּף פְּלַחִין לְאִימָרָא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אִי הָכִי, טְלָה יִפְלַחוּן, וְלֹא אִימָרָא. אָמַר לִיֵה, כִּלָּא פְּלַחִין, אֲלֵא מִזְל טְלָה נַחִית וְסָלִיק בְּטְלָה וְאִימָרָא, וּבְגִין כֶּף פְּלַחִין לְכֻלָּא. אָמַר לִיֵה הָכִי שְׁמַעוֹנָא, דְּכָל בְּעִירָא רַבָּא (כ"א דְצִיָּו) דְחָלָא דְלֵהוּן הָוָה, וְעַל דַאי קְטִיל קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל בְּכוֹר בְּהֵמָה. וְהָא אֲתַמַּר דַאֲלִין אִינוּן דְרַגִין דְלַעֲיֵלָא, דַאיֵקְרוּן הָכִי.

אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, פְּתִיב (שְׁמוֹת יב) כָּל מִחְמָצַת לֹא תֹאכְלוּ, וְכֹתִיב (שְׁמוֹת יג) לֹא יֹאכֵל חֶמֶץ. אֲלֵא דַאי דְכַר, וְדַאי נִיּוּקְבָא. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲלֵעָזָר בְּרִי, בְּדַאי פְּתִיב לֹא תֹאכְלוּ, וּבְדַאי כְּתִיב לֹא יֹאכֵל, אֲמַאי לֹא כְּתִיב לֹא תֹאכְלוּ.

מִצְחָה, אָמַאי (ס"א אתקריאת מצה). אָלֵא הָכִי תַנִּינָן, שְׂדֵי: בְּגִין דְּאָמַר לְעוֹלָמוּ דֵי, דִּיאָמַר לְצְרוּתֵינוּ דֵי. אוּף הָכִי מִצְחָה, בְּגִין דְּקָא מְשִׁדָּד דְּמִבְּרַחַת לְכָל סְטָרִין בִּישִׁין, וְעֵבִיד קְטָטָה בְּהוּ, פְּגוּנָא דְשְׂדֵי דְמִזְזוּזָה, דְּמִבְּרִיחַ לְשְׂדֵים וּמְזִיקִים דְּתַרְעָא, אוּף הָכִי אִיהִי מִבְּרַחַת לֹוּן מִכָּל מְשִׁפְנֵי קְדָשָׁה, וְעֵבִיד מְרִיבָה וּקְטָטָה בְּהוּ. פְּמָה דְאַתָּ אָמַר, (שמות יז) מִסָּה וּמְרִיבָה. עַל דָּא כְּתִיב מִצְחָה. וְהָא מִסָּה בְּסַמּוּךְ אִיהוּ. אָלֵא תַרְגוּמוֹ דְּמִסָּה, אִיהוּ מִצְוֹתָא.

רעיא מהימנא

אָמַר רַעֲיָא מְהִימְנָא, כְּגוֹן לִישְׁנָא דְאִיהוּ מִקְּל לְכָל אַנְשֵׁי בֵיתֵיהּ, וְאִיהוּ לִישְׁנָא דְאַת ר', וְאִיהוּ מְטָה דְבֵיהּ עֶשֶׂר אוֹתוּת, וּבֵיהּ מְחָא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל יְדוּי י' מְחָאן. וּבְגִין דְּכָל מְחָאן הוּוּ מְסִטְרָא דְה' ה', רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר, מִנִּין שְׁכָל מְכָה וּמְכָה שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמְּצָרִים בְּמִצְרַיִם הִתְהַוְּ שֶׁל חֲמֵשׁ מִכּוֹת וְכוּ', אָמַר מַעֲתָה וְכוּ'. וְאַת ה' סְלָקָא בְּאַת י' לְחֲמִשִּׁין מְחָאן, חֲמֵשׁ זְמַנִּין חֲמִשִּׁין, אֵינוֹן ר"ן. וּבְגִין דָּא, וְעַל הַיָּם לְקוּ ר"ן מִכּוֹת.

אָמַר יוֹסֵף, כָּל מֵיטֵב אֶרֶץ מְצָרִים רַעֲמָסָס הִיא, וְהִיא אֶרְעָא אַפְרִישׁוֹ לְדַחְלָן דְּלֵהוּן, לְרַעֲיָא וּלְמִיהוּ בְּכָל עֲנוּגִין דְּעַלְמָא. וְכָל מְצָרָי חֲשִׁיבוֹן לְאֵינוֹן דְּרַעֲן לְדַחְלֵיהוֹן, כְּדַחְלֵיהוֹן. וְדָא שְׂאִיל יוֹסֵף מְפָרְעָה, לְשִׁלְטָאָה אַחוּי עַל דְּחָלָן דְּמְצָרָי, דְּאַתְּכַפְּיִין תַּחוּת יְדֵיהּ, כְּעֵבְדִים כְּתַר מְלִכֵיהוֹן, לְמַהוּי כְּלֵהוּ מִתְּכַפְּיִין תַּחוּת שֵׁם יי מְסִטְרֵיהוֹן, וְלֹא שְׁלִיט בְּעַלְמָא אָלֵא שֵׁם יְהוָה. וְאַתְּכַפְּיִין כָּל מְמַנְן תַּחוּת יְדֵיהּ.

וְלֹאֲחֻזָּאָה לֹוּן, דְּאִיהוּ עֲתִיד לְאִיתְּפָרְעָא מְנַהוֹן, הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (שמות יב) וּבְכָל אֱלֹהֵי מְצָרִים מְלַכֵּיהֶם, לְהִיּוֹת כְּלָם נִכְפִים תַּחַת שֵׁם יְהוָה מִצְדָם, וְלֹא יִשְׁלַט בְּעוֹלָם אָלֵא שֵׁם יְהוָה, וּכְפָנְעוּ כָּל מְמַנִּים תַּחַת יְדֵיו.

מִצְחָה, מְדוּעָה (בְּקִרְיָא מִצְחָה)? אָלֵא כִּף שְׂנִינוּ, שְׂדֵי - מְשׁוּם שְׂאָמַר לְעוֹלָמוּ דֵי, שְׂאִימַר לְצְרוּתֵינוּ דֵי. אִף כִּף מִצְחָה, מְשׁוּם שֶׁהִיא מְשִׁדָּדַת וּמִבְּרִיחָה לְכָל צְדִדִים רַעִים וְעוֹשָׂה קְטָטָה בֵּינֵיהֶם כְּדָגְמַת שֵׁם שְׂדֵי שְׁבַמְזוּזָה, שְׂמִבְּרִיחַ לְשְׂדֵים וּמְזִיקִים שְׁבַשְׁעַר - אִף כִּף הִיא מִבְּרִיחָה אוֹתָם מִכָּל מְשִׁפְנֵי הַקְּדוֹשָׁה, וְעוֹשָׂה מְרִיבָה וּקְטָטוֹת בְּהֶם, כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר (שמות יז) מִסָּה וּמְרִיבָה. וְעַל זֶה כְּתוּב מִצְחָה, וְהָרִי מִסָּה נִכְתְּבַת בְּאוֹת סִמּוּךְ? אָלֵא תַרְגוּמוֹ שֶׁל מִסָּה הוּא מִצְוֹתָא.

רעיא מהימנא

אָמַר הַרְעוּהָ הַנְּאָמָן, כְּמוֹ לְשׁוֹן שֶׁהוּא מִקְּל לְכָל אַנְשֵׁי בֵיתוֹ, וְהוּא לְשׁוֹן צוּרַת אוֹת ר', וְהוּא מְטָה שְׁבוּ עֶשֶׂר אוֹתוּת, וּכְבוּ הַכָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדוּ עֶשֶׂר מִכּוֹת. וּמְשׁוּם שְׁכָל הַמִּכּוֹת הִיוּ מִצְד שֶׁל ה' ה', אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִנִּין שְׁכָל מְכָה וּמְכָה שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמְּצָרִים בְּמִצְרַיִם הִתְהַוְּ שֶׁל חֲמֵשׁ מִכּוֹת וְכוּ', אָמַר מַעֲתָה וְכוּ'. וְאוֹת ה' עוֹלָה בְּאוֹת י' לְחֲמִשִּׁים מִכּוֹת. חֲמֵשׁ פְּעֻמִּים חֲמִשִּׁים הֵם מְאֲתִים וְחֲמִשִּׁים. וּמְשׁוּם זֶה נְאָמַר, וְעַל הַיָּם לְקוּ מְאֲתִים וְחֲמִשִּׁים מִכּוֹת. אָמַר יוֹסֵף, כָּל טוֹב אֶרֶץ מְצָרִים הִיא רַעֲמָסָס, וְאוֹתָהּ אֶרֶץ הַפְּרִישׁוֹ לְיִרְאָתָם, לְרַעוּת וּלְהַלְלָךְ בְּכָל תַּעֲנוּגוֹת הָעוֹלָם. וְכָל הַמְּצָרִים הַחֲשִׁיבוּ לְאוֹתָם שְׂרוּעִים לְיִרְאָתָם - כִּירְאָתָם. וְזֶה מַה שְּׂאָל יוֹסֵף מְפָרְעָה, שְׂיִשְׁלְטוּ אַחֲיו עַל יִרְאָתָם שֶׁל הַמְּצָרִים, שְׂכַפְּוִיִּים תַּחַת יְדֵיו כְּעֵבְדִים אַחַר מְלַכֵּיהֶם, לְהִיּוֹת כְּלָם נִכְפִים תַּחַת שֵׁם יְהוָה מִצְדָם, וְלֹא יִשְׁלַט בְּעוֹלָם אָלֵא שֵׁם יְהוָה, וּכְפָנְעוּ כָּל מְמַנִּים תַּחַת יְדֵיו.

וְלִקְרָאוֹת לָהֶם שֶׁהוּא עֲתִיד לְהַפְּרַע מֵהֶם, זֶהוּ שְׂכַתּוּב (שמות יב) וּבְכָל אֱלֹהֵי מְצָרִים אַעֲשֶׂה שְׂפָטִים